

СИЛАБУС курсу
« Конституційне судочинство в країнах Східної Європи »
2020-2021 навчального року

Назва курсу	Конституційне судочинство в країнах Східної Європи
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Юридичний факультет, кафедра адміністративного, фінансового та інформаційного права
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Спеціальність 081 Право Галузь знань 08 Право
Форма навчання	Денна, вечірня, заочна
Викладачі курсу	Савчин Михайло Васильович доктор юридичних наук, професор
Посилання на робочу програму	https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/25495
Коротка анотація курсу	Курс « Конституційне судочинство в країнах Східної Європи » є вибірковою дисципліною для здобуття третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти та ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право, яка викладається в I семестрі в обсязі трьох кредитів ECTS. Обсяг курсу становить 22 години лекційних, 14 годин семінарських, 54 годин самостійної роботи.
Мета та завдання курсу	Вивчення докторантами юридичних вузів дисципліни Конституційне судочинство у країнах Східної Європи закладає компетентності щодо аналізування практики органів конституційної юстиції та їх використання при правотворення та правозастосуванні. Дисципліна має порівняльно-правовий характер та закладає розуміння застосування практики конституційної юстиції в країнах регіону. Необхідною умовою правової культури юриста є вироблення практичних навичок критично осмислювати зміст конституції та поточного законодавства, а також застосування їх положень у ході здійснення конституційного судочинства. Особливе значення знання з дисципліни Конституційне судочинство в країнах Східної Європи має для законодавців, суддів, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, адвокатів та практикуючих юристів. На практиці досить часто виникають питання щодо розмежування предмета конституційної та адміністративної юрисдикції. Метою дисципліни є вивчення особливостей моделей конституційної юстиції у країнах Східної Європи.
Очікувані результати навчання	У процесі вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен: знати: - взаємозв'язок принципів верховенства права, правової держави

	<p>та конституційної юстиції;</p> <ul style="list-style-type: none"> - особливості вітчизняної моделі конституційної юстиції та моделей країн Східної Європи; - особливості правового статусу органів конституційної юстиції та конституційних судів країн регіону; - особливості підходів щодо тлумачення конституції та юридичної аргументації рішень органів конституційної юстиції країн регіонів; - межі повноважень органів конституційної юстиції та особливості доктрини самообмеження конституційної юстиції; - правові засади конституційного судочинства та його основні стадії; - особливості конституційного судочинства з окремих категорій справ; - особливості розгляду конституційних скарг; - знати в чому проявляється вплив практики ЄСПЛ та Суду ЄС на практику органів конституційної юстиції країн регіонів. <p>ВМІТИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формулювати юридичні конструкції на основі фундаментальних конституційних цінностей та принципів; - робити аналіз поточного законодавства у світлі конституційних принципів; - робити критичний аналіз законодавства, практики застосування конституції і законів виходячи із верховенства невід’ємних та невідчужуваних прав і свобод індивіда; - застосовувати засоби тлумачення конституції та інших нормативно-правових актів; - визначати критерії конституційності нормативно-правових актів; - визначати критерії допустимості конституційних подань і конституційних звернень, а також конституційний скарг; - складати проекти конституційних подань, конституційних звернень, конституційних скарг, юридичних висновків у справах.
Ключові слова	Моделі конституційної юстиції, конституційна юстиція, конституційна скарга.
Теми	<p>Тема 1. Вступ до спецкурсу: Конституційна юстиція та конституціоналізм</p> <p>Тема 2. Основні сучасні моделі конституційної юстиції</p> <p>Тема 3. Особливості виникнення конституційною юстиції у країнах Східної Європи. Роль Чехословаччини та Польщі</p> <p>Тема 4. Оксамитові революції та відродження конституційної юстиції у країнах Східної Європи</p> <p>Тема 5. Особливості запровадження і діяльності конституційної юстиції у пострадянських країнах</p> <p>Тема 6. Організація органів конституційної юстиції. Правовий статус суддів</p> <p>Тема 7. Повноваження органів конституційної юстиції. Доктрина self-restrain</p> <p>Тема 8. Процедура розгляду справ органами конституційної</p>

	<p>юстиції</p> <p>Тема 9. Особливості розгляду конституційних скарг</p> <p>Тема 10. Вплив на конституційну юстиції країн Східної Європи case law Європейського суду з прав людини та Палацу правосуддя ЄС</p>
Підсумковий контроль, форма	Залік в кінці семестру
Навчальні методики	Лекції, презентації, обговорення актуальних питань, наукові дискусії за результатами представленого есе.
Оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за таким співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • за роботу на семінарських заняттях: 60% семестрової оцінки; максимальна кількість балів –60; • захист підготовленого есе перед аудиторією: 40% семестрової оцінки; максимальна кількість балів – 40. <p>Знання здобувачів ступеня доктора філософії з дисципліни оцінюється за такими критеріями:</p> <p>оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який всебічно і глибоко володіє програмовим матеріалом, може аналізувати та синтезувати правову інформацію, і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою та може аналізувати інформацію з різних джерел (доктринальних, нормативних, правозастосовних), здатен продукувати нові думки та ідеї.</p> <p>оцінку « добре» (82-89 балів, В) – заслуговує здобувач освітнього ступеня доктора філософії, який повністю опанував і вільно володіє програмовим матеріалом, має системні знання по тематиці дисципліни, має здатність до самостійного пошуку інформації, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою та може аналізувати інформацію з різних джерел (доктринальних, нормативних, правозастосовних), здатен продукувати нові думки та ідеї стосовно тематики, однак, не в усіх питаннях добирає чітку аргументацію для обґрунтування своєї позиції та думки.</p> <p>оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач освітнього ступеня доктора філософії, який навчальну програму опанував, але є незначні прогалини у знаннях, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію, може продукувати нові думки та ідеї стосовно проблематики та застосовувати знання у практичній юридичній діяльності, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;</p> <p>оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує здобувач освітнього ступеня доктор філософії, який знає основний програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшої наукової роботи та використання його у майбутній професії, ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою, але допускає помилки при виконанні завдань, хоча при вказівці на помилки, може знайти шляхи їх усунення.</p> <p>оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач освітнього ступеня доктора філософії, який володіє основним</p>

	<p>програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшої наукової роботи та практичної діяльності, однак, виконання завдань задовольняє мінімальні критерії.</p> <p>оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачеві освітнього ступеня доктора філософії, який виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.</p> <p>оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється здобувачеві освітнього ступеня доктора філософії, який володіє навчальним матеріалом тільки на рівні репродукування і не може продовжувати навчання за відповідним освітнім рівнем, оскільки не готовий до пошуку, оброблення на аналізі інформації, не може продукувати нові думки та ідеї стосовно проблематики.</p>
<p>Орієнтовні питання для підсумкового контролю</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Конституційна юстиція як структурний елемент конституціоналізму 2. Конституційна юстиція і політика: явище юридизації політики 3. Переваги та недоліки моделей конституційної юстиції 4. Особливості моделі конституційної юстиції в Україні та зарубіжний досвід 5. Система правового захисту Конституції України та конституційна юстиція 6. Конституційна юстиція у системі захисту прав людини 7. Склад і порядок формування конституційних судів 8. Основні моделі структурної побудови органів конституційної юстиції. 9. Гарантії правового статусу суддів органів конституційної юстиції 10. Принцип самообмеження повноважень конституційних судів 11. Поняття та види конституційного контролю у діяльності органів конституційної юстиції 12. Порядок здійснення інцидентного контролю органами конституційної юстиції. 13. Забезпечення фундаментальних принципів права та судова перевірка конституційних законопроектів. 14. Перевірка органами конституційної юстиції результатів виборів та референдумів. 15. Вирішення органами конституційної юстиції спорів про повноваження між органами публічної влади. 16. Критерії прийнятності конституційних скарг. 17. Доктрина політичного питання та межі розгляду справ органами конституційної юстиції. 18. Поняття та основні стадії конституційного провадження 19. Процесуальна роль судді-доповідача в конституційному провадженні 20. Розгляд справ, що стосуються реалізації конституційних прав і свобод людини 21. Захист конституційного ладу конституційними судами при внесенні змін до конституції.

	<p>22. Особливості розгляду конституційних скарг</p> <p>23.Юридична сила рішень і висновків Конституційного Суду України</p> <p>24.Вплив практики Європейського Суду з прав людини на конституційну юриспруденцію.</p> <p>25.Вплив практики Європейського палацу правосуддя на конституційну юриспруденцію.</p> <p>26. Преюдиціальність актів конституційно юстиції для звичайних судів.</p>
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Арутюнян Г.Г. Проблемы совершенствования системы конституционного правосудия. // Журнал российского права. 1999. № 9. 2. Анишина В.И. Обращение судов в Конституционный Суд РФ: общие требования к 3. Барри Д. Конституционный суд России глазами американского юриста. // Государство и право. 1993. №12. С.83 - 89. 4. Бланкенгель А. Теория и практика конституционного контроля в ФРГ. // Советское государство и право. 1989. №1. 5. Богдановская Ю.И. Судебный прецедент – источник права? // Государство и право. 2002. № 12. 6. Витрук Н.В. Конституционное правосудие. Судебное конституционное право и процесс. Учебное пособие. М., 1998. 7. Галмаи Г. Опыт конституционного правосудия в Венгрии. // Государство и право. - 1993. - №9. - С.63. 8. Жакке Ж.-П. Конституционное право и политические институты. – М., 2002. 9. Я. Залесны (ред.) Конституционная юстиция в странах Восточной Европы: проблемы теории и практики. Москва: Норма; ИНФРА-М, 2019, с. 480-544. ISBN 978-5-9 (Норма). 10. В.М. Кампо, М.В. Савчин. Легітимність рішень конституційних судів в контексті доктрини верховенства права: компаративний та праксеологічні аспекти. Вісник Конституційного Суду України. 2010. № 5. С. 99 – 109. 11.Кряжков В.А., Лазарев Л.В. Конституционная юстиция в Российской Федерации. Учебное пособие. М., 1998.. 12.Конституційна держава та права людини й основоположні свободи: проблеми формування та розвитку в Україні: Монографія / Автор. кол.: Ващук О.М., Мазурок І.О., Навроцький В.В., Савчин М.В. (керівник автор. кол.), Трачук П.А. – Ужгород, 2008. – 348 с. 13. Лучин В.О., Доронина О.Н. Жалобы граждан в Конституционный Суд Российской Федерации. М., 1998. 14. Мала енциклопедія конституційного права / За заг. ред проф. Ю. Л. Бошицького; Київський університет права НАН України – К.: Кондор-Видавництво, 2012. – 470 с. 15. Медушевский А.Н. Сравнительное конституционное право и политические институты: Курс лекций. – М.: ГУ ВШЭ, 2002. 16. Права людини в Україні в контексті доктрини європейської

- та української юстиції // Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) / за ред. Головіна А.С. ; вст. слово і заг. ред. проф. Мартиненка П.Ф., Кампа В.М. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 376 с. – С. 123-244.
17. Савчин М. Конституціоналізм і природа конституції. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2009. 372 с.
18. Савчин М. Ухвалення рішень конституційних судів у світлі доктрин конституційної легітимності та верховенства права. Наукові записки Національного університету Києво-Могилянська академія. 2011. Том.1
16. Юридичні науки. . 19 – 22.
19. Савчин М. Конституционно-конформное толкование законов и верховенство конституции. Право и политика. 2013. № 13. С.1779-1785. DOI: 10.7256/1811-9018.2013.13.9690
20. Савчин М. Конституційний Суд України та реалізація Конституції України // Публічне право. – 2015. - № 1. – С. 9-17.
21. Савчин М. Конституційний захист прав людини та проблема конкуренції юрисдикцій // Український часопис міжнародного права. – 2015. - № 1. – С. 52-57.
22. Савчин М. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму: монографія. Ужгород: Вид-во РІК-У, 2018. 440 с. ISBN 978-617-7407-71-1
23. Савчин М. Порівняльне конституційне право. Навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 328 с. 15
24. Савчин М. Конституційна юстиція та забезпечення конституційного порядку: 2005-2020. Ужгород: Вид-во «РІК-У», 2020. 384 с.
- 25.Скомороха В.Є. Конституційна юрисдикція в Україні: проблеми теорії, методології і практики. – К.: «МП Леся», 2007. – 716 с.
- 26.Сліденко І. Тлумачення конституції. – Одеса, 2002.
27. Тесленко М.В. Конституційна юрисдикція в Україні. – К.: Школа, 2003.
28. Ткачук П. Конституційний Суд України: теоретико-правові питання діяльності // Вісник Конституційного Суду України. - 2006. - №: 4.
- 29.Шайо А. Самоограничение власти (краткий курс конституционализма) / Пер. с венг. – М., 2001.
- 30.Шаповал В.Н. Сравнительное конституционное право. – К.: ИД «Княгиня Ольга», 2007.
- 31.Штайнбергер Х. Структурные элементы западноевропейской юрисдикции // Немецкий конституционализм. – М., 1994.
32. Эбзеев Б.С. Конституция. Правовое государство. Конституционный суд: Учебное пособие. М., 1997.
33. Энтин Л.М. Разделение властей: опыт современных государств. – М.: ЮЛ, 1995.
34. Robert Alexy, The Dual Nature of Law, “Ratio Juris”, 2010, Vol 23, No 2, p. 167-82.
35. Alexy Robert. (2005) Balancing, constitutional review, and

- representation. *International Journal of Constitutional Law* 3.
36. Aaron Barak, *Sudeiskoie usmotrenie*, Moskva, 1999.
37. Robert Elgie (ed.), *Semi-Presidentialism in Europe*, Oxford 1999.
38. Alex Gewanter, (2017) *Has Judicial Review on Substantive Grounds Evolved from Wednesbury towards Proportionality* 44 *Exeter L Rev* 63
39. Kommers, Donald P. *The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany* / 2nd Ed. – Durham and London: Duke University Press, 1997.
40. Michel Rosenberg, Andras Sajó (eds.), *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*, Oxford 2013.
41. Sadurski Wojciech (ed.), *Rights before Courts. A Study of Constitutional Courts in Postcommunist States in Central and Eastern Europe* (Springer Publishing 2005)
42. Giovanni Sartori, *Constitutionalism: A Preliminary Discussion*, «*The American Political Science Review*», 1962, vol. 4(56), p. 853-864.
43. Thomas Sedelius & Jonas Linde, *Unravelling semi-presidentialism: democracy and government performance in four distinct regime types*, «*Democratization*», 2018, 25:1, p. 136-157, DOI: 10.1080/13510347.2017.1334643
44. Mark Tushnet (2008) *Weak Courts, Strong Rights: Judicial Review and Social Welfare Rights in Comparative Constitutional Rights* (Princeton University Press)